

ИЗ СТАРЕ БЕЛЕЖНИЦЕ

I

- Да ли сте видели француског краља? – упитао је једном краљ Фридрих Д'Аламбера.
- Видео сам, ваше величанство – одговорио је филозоф.
- Шта вам је рекао?
- Није причао са мном.
- Па с ким он прича? – упитао је краљ разочарано.

Неки људи воле књиге, али не воле ауторе – то није ништа чудно: онај ко воли мед не воли увек и пчеле.

Једна искрена жена је често говорила: волим свог старијег синовца због тога што је паметан, а млађег, иако је глуп, због тога што је мој синовац. Тако ми волимо своје способности и неспособности, духовну моћ и слабост, добре особине и пороке. Јер порок, какав год да је, ипак је наш синовац.

Искуство није кћи времена, као што се нетачно тврди, већ догађаја.

Филип је писао Аристотелу: захваљујем боговима не толико због рођења сина, колико због тога што се родио у твоје време.

Многи класицисти не радују се толико због свог дела колико због тога што је оно направљено по Аристотеловим препорукама. Један лекар говорио је о свом преминулом пацијенту: није оздравио, али је, у сваком случају, умро према свим прописима и правилима науке.

Уз нова штампарска достигнућа у Француској седамдесет томова Волтера стали су у један том. Шта ће бити с нама ако тај начин штампања стигне и код нас? Замислите уместо крупног и високог Волтера неког нашег филолога или научника познатог, најпознатијег, угледног, најугледнијег, веома угледног, како их званично титулују у новинама, часописима и књигама. Пази кад стане на пет или шест страница.

Пријатељ кнеза Дашкова изразио му је чуђење због тога што се удвара госпођи ***, која није лепа, а није ни млада. „Све је то тачно“ – одговорио је кнез – „али да знаш како је она захвална“.

Неко је рекао: „Моји стихови попрскани крвљу.“ „О чему се ради, је ли му ишла крв из носа када их је писао?“ – упитао је Дмитријев.

Хвостов је рекао: „Суворов ми је рођак, а ја стихове плетем.“ – „Читава биографија у неколико речи“ – приметио је Блудов – „ту је у једном стиху све чиме може да се поноси и све чега треба да се стиди.“

„Нема потпуних будала“ – говорио је генерал Курута – „погледајте, на пример, В: како паметно игра вист!“

Енглези роман приповедају, Французи измишљају; многи Руси као да роман преводе с неког непознатог језика на којем се говори у непознатој земљи. Хумболт (наравно, у шали) прича да се у америчким шумама могу наћи веома стари папагаји који понављају речи из језика племена које је одавно нестало с лица земље. Када се читају неки руски романи има се утисак да су написани на основу речи тих папагаја.

Супруг Сандунове био је такође глумац кога је публика волела. У исто време његов брат је био познати главни секретар. Браћа су се слагала, али их то није спречавало да задиркују један другог. „Нешто те одавно нисам видео?“ – каже глумац своје брату. „Па, тешко ме је видети“ – одговори овај – „ујутро седим у Сенату, увече код куће уз документе; ето, ти си – другачији случај: свако када пожели може да те види за пола рубље.“ – „Наравно“ – рече глумац – „код вашег благородства никоме неће пасти на памет да дође с пола рубље.“

Један човек је говорио да не жели да умре у нади да ће бити боље, већ да ће бар бити другачије. Млади песник доноси искусном критичару две своје песме с молбом да му каже коју од њих може да објави. Пошто је саслушао прву песму критичар без околишања каже песнику: „Објавите другу!“

Неко се може родити као песник, говорник; али критичар се не рађа. Поезија, речитост су природни дарови, критика је – наука: она се мора научити. И код дивљих народа постоје песме и говорништво, али критичких студија код њих нема. Ми имамо критичаре и критизере, али немамо критику. Ретки покушаји, ретки изузеци се не рачунају. Код нас су се појавили и размножили критизери јер је по угледу на европску журналистику било потребно да и у нашим часописима постоји рубрика критике. И зато издавачи врбују за тај посао успаљена пискарала који се ни на шта не базирају. Последница је да они скоро ништа не знају, да су недовољно читали не само страну књижевност, већ и домаћу, изузев савремене, и то не све, већ према околностима и партијској припадности. Наши најбољи писци још нису проучени, нису вредновани. О њима се говори, али нема пресудног, коначног суда.

Осим науке и лектире на више језика, за критику је потребан и укус. То је и урођеена, наследна особина, и стечена. Укус је – осећање за лепо, некакав тајанствени осећај, својеврсна књижевна савест. Код неког је она осетљивија и истанчанија; код неког другог је окорела и груба. Уосталом, и укус се изоштрава, усавршава помоћу учења, поређења и искуства. Данас се уопште не цене Мерзљаковљеве критике; самозадовољно незналачки их омаловажавају, подсмевају им се. Не мора и не треба сујеверно

следити Мерзљаковљеве критичке погледе и законе; али ипак не може да се не призна да је он образован критичар који не говори насумце. Код њега и у његовим судовима осећа се проучавање узора које је упознао из прве руке. Од њега има шта да се научи јер је и он сам учио. У Француској је Ларп, као критичар, застарео, али његов *Књижевни ирејлед*, као историја, као класични приручник, није потпуно изгубио значај и вредност. Код нас данас за њега знају по изјавама књижевних скоројевића, који на свом пијачном језику, као што каже Дмитријев (или, тачније, на слугањском), говоре са презиром о *ларјовишћини*. У Француској је, у одређеном погледу, критика надмашила Ларпа; код нас она до Ларпа још није досегла.

Луј-Филип се често жалостио јер један од најмоћнијих европских владара није марио за њега. Тјер је покушавао да га умири и напокон му је рекао: „Па урадите исто оно што је урадио академик Сијар са својом женом.“ – „А шта је он урадио?“ – „Она је била велико зановетало и стално је проналазила начине да га узнемирава и мучи. Понекад би га пробудила ноћу да му каже: ‘Сијаре, ја те не волим.’ – ‘Нека’ – одговорио би он – ‘заволећеш ме касније’ – окренуо би се на другу страну и одмах заспао. Кроз два сата она га поново буди и каже: ‘Сијаре, ја волим другог.’ – ‘Нека’ – казао би он – ‘проћи ће те то’; окренуо би се на другу страну и опет заспао.“

Један пастор венчавао је двоје младенца врло неугледног и непривлачног изгледа. По завршетку обреда одржао је поучан говор и између осталог је рекао: „Децо моја, волите једно друго, волите се јако и стално, јер ако се не будете узајамно волели ко ће вас други заволети.“

Та поука ми увек пада на памет када З. хвали Х., а Х. хвали З.

Један отац, врло оштроуман и практичан, говорио је гануто и родитељски самозадовољно: „Мој син је управо онолико глуп колико је потребно да би се успело и у послу и у животу; мање глупости представљало би ману, а више – вишак. У свему је потребна мера и средина, а мој син их је потрефио.“

Једном приликом је Пушкин међу пријатељима хвалио Русију и нападао Запад. То је погађало Александра Тургенјева који је био космополита силом прилика, а донекле и по склоности. Он је ватрено оспоравао Пушкиново мишљење; напокон није издржао и рекао му је: „А знаш шта, драги мој, отпутуј ти макар у Либек.“

Пушкин је прснуо у смех, и то га је разоружало.

Треба уз то рећи да Пушкин никад није био у иностранству, да су у то време руски путници путовали углавном либечким бродовима и да је Либек био први страни град који су посећивали.

Д. П. Бутурлин је причао како је као момак ишао с оцем у суседно село код чувеног Новикова. Код њега је као нека врста секретара био младић-кмет, коме је дао одређено образовање. Он је и када су долазили гости јео за истим столом са својим господаром. Када је једно лето старији Бутурлин дошао код Новикова приметио је да нема младића и питао је где је он. „Потпуно се покварио“ – одговорио је Новиков – „и дао сам га у војску.“

Ето вам либерала, мартинисте, напредног човека! А ван сумње је да је Новиков у своје време у много чему био напредан либерал у данашњем значењу те речи. Шта из тога треба закључити? Ништа нарочито и необично. Новиковљев поступак учиниће се чудовиштан, а због тога и невероватан садашњим генерацијама либерала. Он је заиста ружан и баца извесну сенку „на Новиковљеву личност“. Али у своје време такво кажњавање било је и законито и заиста се уклапало у оквир тадашњег начина живота и обичаја. Ради се о томе да је могуће бити напредан човек у вези с одређеним питањем, као што је Новиков био, на пример, у вези са штампом и журналистиком, а истовремено у вези с неким другим питањима бити строг конзервативац и присталица не само садашњег, него и некадашњег уређења и установа. Такви примери су чести у Енглеској, у тој земљи у којој је слобода закон и опште добро. На пример, торијевац се залаже за неку либералну реформу, а виговац брани стари закон баш због тога што је стар. Многи то не разумеју, и мисле да, ако већ треба да се буде напредан, онда ваља одмах прихватити сваку новотарију и упуштати се с њом или за њом у трку с препонама, без размишљања и долажења до даха. „Ако већ треба бити либерал“ – кажу они – „онда треба бити либерал у потпуности.“ Досад смо мислили да се може бити само потпуна будала, а да потпуни паметњаковићи не постоје. Људска памет никад није добро избрушена са свих страна, увек се нађе некаква рапавост или улегнуће.

Ево још једног примера како свака медаља има другу страну, свако лице – своје наличје.

Лопухин (Иван Владимирович), мартиниста, Новиковљев пријатељ и саборац, такође је у своје време био напредан човек. Побожност и човекољубље били су му својствени. Био је милостив и крајње дарезљив. Једном руком делио је милостињу, а другом је на све стране позајмљивао новац и није враћао своје дугове; поправљајући судбину једних породица, упропаштавао је друге. Није штедео ни своје пријатеље, нити своје другове-мартинисте. Тургењевљева удовица, мајка познате браће Тургењев, дуго није могла да извуче од њега прилично велику своту коју је Лопухин позајмио од њеног мужа. Неледински, његов колега из Сената који је путовао с њим у ревизију једне од јужних губернија, овако је објашњавао моралну противречност његовог карактера. Због свог мистичног расположења Лопухин је умислио да је његова мисија на земљи да изједначи друштвене положаје: узимао је од једних и давао другима.

Кнез А. Ф. Орлов (тада још гроф) послат је у Константинопољ са дипломатским задатком. Уочи аудијенције код великог везира саопштавају му да тај турски великодостојник не намерава да устане током аудијенције. Чиновници подређени кнезу желе да расправе то питање с Портом како би избегли ту непристојност. „Не“ – каже Орлов – „нису потребне претходне расправе: то ће се само од себе некако средити.“ Сутрадан он одлази код везира који стварно не устаје по уласку нашег опуномоћеног амбасадора. Александар Фјодорович познавао га је одраније. Тобоже не примећујући да овај седи, он му прилази, пријатељски се поздравља с њим и, тобоже у шали, снажном својом орловском руком придиже старца са фотеље и одмах га поново спушта натраг. Ето шта је практична и права дипломатија. Неко други би се упустио у преговоре, у преписку због безначајног церемонијалног питања. Сви ти преговори и преписка

могли би да не постигну жељени циљ, а овако је просто и директно све средила рука-господарица. Орлов се никада није припремао за дипломатску активност. Његово поприште је била војна и дворска служба. Касније су га прилике и царска воља учиниле дипломатом. Наравно, он се није показао као Талеран, Метерних или Неселроде; али његов светао и довитљив ум, суптилност и спретност, карактеристични за руску природу у комбинацији с извесном пристодушностју, која се, додуше, није дала преварити, замењивали су му дипломатско школовање и искуство. Додајте уз то дубоко осећање достојанства свог народа које је наследио од орла из оног племенитог јата које је опевао Державин, и врло леп и јуначки изглед који, без обзира на што се каже, увек оставља добар утисак и може се закључити да је све то заједно надокнађивало празнине које су остале због недовољног васпитања и школовања. Гроф Финкелмон је с нарочитим уважавањем говорио о способностима, спретности и мудрој опрезности самоуког дипломате. По његовом мишљењу, он је у одређеним приликама могао да надмаши професионалне дипломате, као што је, уосталом, својевремено надмудрио великог везира. Дипломатија се ипак још увек придржава извесне ситничавости у свом деловању. Сирова снага простог здравог разума може понекад с успехом да је збунује.

Орлов је, такорећи, напамет знао владавину императора Александра I и Николаја I; познавао је добро и великог кнеза Константина Павловича коме је својевремено био ађутант. Његове информације биле су историјске и пре свега анегдотске, познате, јавне, приватне и тајне. Штета ако нико из његовог окружења није забележио његове приче. Причао је мајсторски и радо, чак понекад крајње отворено. Он вероватно није оставио ни успомене, ни дневник; за такво нешто био је превише лењ и недовољно литераран.

Д. В. Дашков је говорио тридесетих година за једног државника: *c'est un ministre sans souci et un philosophe sans le savoir* (он је министар без бриге и филозоф а да то не зна). – Фридрих Велики је објављивао своја дела под псеудонимом: *Le philosophe sans souci*. Француски комичар Седен написао је комедију: *Le philosophe sans le savoir*.

Гроф Канкрин је говорио: „Осуђују тог и тог јер посећује све ручкове, балове, позоришне представе па му остаје мало времена да се бави пословима. А ја кажем: хвала богу! Другог хвале: то је прави државник, никуда не иде, по цео дан седи у кабинету, бави се пословима. А ја кажем: сачувај боже!”

НН каже да жали људе који књигу живота читају од корица до корица с напрегнутом пажњом и усрдним поштовањем; они обично лоше прођу. Живот треба помало листати, спретно и правовремено извлачити из њега оно што се у њему нађе добро и по жељи, а остало пропуштати, не размишљајући о њему.

Године 1806. или 1807. један од најпознатијих московских књижара причао је посетиоцима своје књижаре следећи догађај: „Па, мора се признати, тај и тај аутор је напрасит. Ево шта се мени догодило. Дошао је недавно код мене и из чиста мира почео да ме вређа и грди; ја ћутим и чекам шта ће се десити. Пошто ме је довољно извређао бацио се на мене и почео да ме удара и вуче за браду. Ја и даље ћутим и чекам да видим

шта ће даље бити. На крају ме је плунуо и изашао из књижаре не објаснивши ми о чему се ради. А ја сам и даље ћутао и чекао да се он врати да објасни. Не, није се вратио; тако ништа нисам ни сазнао!”

Из чистог мира НН каже за вечером својој сусетки, кнегињи Т.: „Схватам да то траје, али не схватам како је могло да почне...” – „А ја” – уз осмех одговори кнегиња – „напротив, схватам како је почело, али не схватам како то траје.”

Кнегиња је с досетљивошћу својственој женама, посебно у таквим приликама, одмах схватила да се ради о њеној вези с младим ***.

НН је говорио за некога: „Његова глупост гуши; она вас стварно хвата за грло.”

У досади коју неки људи изазивају код нас као да постоји нешто физичко и нездраво-агресивно.

Питали су Јермолова за једног генерала, какав је у борби. „Стидљив” – одговорио је.

Велики кнез Михаил Павлович рекао ми је једном, показујући особу која је одлазила у Америку у дипломатску мисију: *Jamais le comte Nesselrode n'a montré plus de perspicacité et de tact, que dans cette nomination: c'est bien là une figure de l'autre monde* (Никада гроф Неселроде није испољио више проницљивости и такта као приликом овог именовања: то је заиста фигура с оног света).

II

Шамфор, дискутујући о људској покварености, цитира неког оштроумног мизантропа: Бог би нам послао и други потоп да је видео корист од првог.

„Тело умрлог непријатеља увек лепо мирише”, рекао је Вителије и поновио Карл IX. Да ли вам се дешавало да се радујете пропадању супарника, уживате у читању лошег дела вашег непријатеља, пажљиво слушате како је човек који вам је на грбачи ружно поступио? Да ли се дешавало? Сигурно јесте! Да ли сте икада то признали? Наравно, нисте! Дакле, немојте се тобоже гнушати осећања Вителија и Карла, него се само чудите њиховом нескромном признању.

Верјовкин, писац комедија: *Тако и шреба* и *У глаку*, која је, како кажу, исмевала нека лица из Симбирска, али је и играна у њиховом присуству. Императорка Јелизавета је на овај начин чула за преводиоца *Корана* и издавача многих књига које су објављене без навођења аутора, само с ознаком његовог села, Михаљева. Једном, уочи ручка, пошто је прочитала неку немачку молитву која јој се јако свидела, изразила је жељу да се она преведе на руски језик. „Имам на уму човека” – рекао је Шувалов – „који ће вам урадити превод до краја ручка” – и сместа је послао молитву Верјовкину.

Тако је и урађено. Током ручка донели су превод. Он се толико свидео императорки да је одмах или убрзо након тога наградила преводиоца с 20.000 рубаља. Ето шта се може назвати успешном молитвом.

Верјовкин је волео да прориче из карата. Неко је обавестио Петра III о његовој вештини: послаше по њега. Он узе у руке шпил и спретно баца на под четири краља. „Шта то значи?“ – упитао је цар.

„Тако лажни краљеви падају пред правим царем“ – одговорио је. Шала је успела, а његова предсказања оставила су јак утисак на цара. Имао је среће и с картама: убрзо после тога одобрили су му задужење од 40.000 рубаља.

Император је рекао за Верјовкиново чаробно умеће императорки Катарини и изразио жељу да га она позове. Верјовкин се појавио са шпилем у рукама.

„Чула сам да сте паметан човек“ – рече императорка – „није ваљда да верујете у такве бесмислице?“

„Нимало“ – одговорио је Верјовкин.

„Врло ми је драго“ – додала је императорка – „казаћу како сте ми из карата прорекли чудеса.“

Био је велики брбљивац и приповедач, много је боравио на селу, али када би долазио у Петербург његово предсобље било је од шест сати ујутро пуно оних који су дошли да га позову на ручак или на вечеру: домаћини су позивали госте на Верјовкина. Кажу да би полазећи на вечерњу забаву или на ручак питао своје пријатеље: „Шта желите: да ли да данас натерам слушаоце да плачу или да се смеју?“ И онако како би они наручили, терао их је да умиру од смеха или да плачу.

То личи на француске причљивце прошлог века. Шамфор, Рилијер такође су били мајстори говора и водили су разговоре у француским салонима по припремљеним темама.

Верјовкин је једном написао шалу о Суворову, у којој је исмевао његове чудне хирове. Суворов је знао за њу. Верјовкин је био у војној служби, а касније – виши државни саветник; дружио се с Фонвизином и поштовао га је Державин, који је био ученик у Казањској гимназији док је Верјовкин био тамо директор. „Сећаш се како си рекао да сам будала и тикван?“ – понављао је касније свом бившем претпостављеном тикван који се претворио у државног секретара и главног песника своје нације. (Испричао ми је његов рођак, генерал Верјовкин, који је касније био командант у Москви.)

Ломоносов је рекао: *мокри амор*. Многе наше елгије и љубавне песме написане су под његовим воденим утицајем. На папир аутора нису падале искре с аморове бакље, него кишне капи с његових крила. *Мокри амор*, мокри пацов, мокра кокошка (*poule mouillée*) све то иде једно уз друго.

Посматрајући савремени књижевни свет у Европи можда ћеш признати да у њему нема великана какви су се раније појављивали на сцени; али данашњи читаоци су разборитији и бројнији него пре. И у том случају предност је још увек на страни нашег века. Живописна је слика неколико разгранатих дивова усамљено раштрканих по широкој равници; опрезни домаћин пак више цени једнаку шумицу с истовремено засађеним бујним и крупним дрвећем.

Код Суворова је била оштра не само оштрица бајонета, него и пера; његов епиграм такође је био разоран. Једном је писао о неком генералу: „Он је поштен човек, прет-

постављам да добро зна свој занат и стога се надам да ће се једном сетити да постоји коњица у његовој армији.“

За нека срца се може рећи да су непромочива (*imperméable, water-proof*). Сузе ближњих не пробијају их већ само клизе по њима.

Мирабо, чији је надимак био Мирабо-буре, био је пијандура. Старији брат га је једном прекоревао због те слабости. „Забога, на шта се жалите?“ – одговорио је смејући се. – „Од свих могућих порока које је присвојила наша породица, само овај сте ми оставили.“

Кнез Сапега каже да ми живимо у веку устава, филантропије и досаде.

Бирон је, као што је познато, био велики љубитељ коња. Гроф Остејн, бечки министар на петербуршком двору, рекао је за њега: „Он о коњима говори као човек, а о људима као коњ.“

Суворов је писао кнезу Потјомкину 1790. године: „Права слава не може бити довољно оцењена: она је последица самопожртвовања у корист општег добра.“

Говорећи о неким блиставим срећницима, НН је рекао: „Они тако и одишу безначајношћу.“

У дневнику НН је записано: „Мој посао није деловање, већ осетљивост на утиске; добро ме је држати као термометар: он не може ни да угреје, ни да расхлади собу, али ништа брже и тачније од њега неће осетити и показати праву температуру. Често сам примећивао да у догађајима запажам другачија обележја и својства која измичу пажњи других људи.“

Много тога у нашој историји може се објаснити тиме што се Рус, тј. Петар Велики, трудио да направи од нас Немце, док је Немец, тј. Катарина Велика, хтела да нас учини Русима.

Код Павлова (Николаја Филиповича) разговарало се о јавним стварима и о томе да не треба разглашавати њихове недостатке и грешке. „Не треба износити смеће из куће“ – приметио је неко. „Каква ће то бити кућа“ – узвратио је Павлов – „ако се из ње никада не износи смеће.“

Безбородко је говорио за једног свог чиновника: „Људски род се дели на *он* и *она*, а овај је – *оно*.“

Денис Давидов питао је једном кнеза К***, znalца и практичара у том погледу, зашто се вино радије пије увече него дању? – „Увече је некако тужније“ – одговорио је кнез с меланхоличним изразом лица. Давидов је налазио нешто посебно поетско у том одговору.

Греч је негде објавио да Булгарин у свом малом прсту има више памети него сви његови противници.

„Штета“ – рекао је НН – „што у том случају не пише само својим малим прстом.“

У наше време истиче се својом расејаношћу гроф Михаил Вијељгорски. Против своје воље, али по дужности кренуо је код некога у посету. И када му је слуга, вративши се до врата кочије, рекао да примају, брзо је изговорио: „Реци да нисам код куће.“

Државину се наметнуо књижевник да му прочита своје дело. Старац би, као и многи други, често заспао за време читања. Тако је било и овог пута. Државинова жена, која је седела поред њега, сваки час би га гурнула. Напокон, сан је тако савладао Државина да јој је, заборавивши и читање и аутора, љутито рекао кад га је пробудила: „Како те није срамота: никад ми не даш да се честито наспавам.“

Е*** каже да у животу треба изабрати једно: жену или изнајмљене кочије. А ако се има и једно и друго, онда се по цео дан седи код куће без жене и без кочије.

Шамфор у својим *Анегдоџама* и *каракџерима* прича, између осталог, и следеће. Императорка Катарина пожелела је да има у Петербургу чувену певачицу Габријели. Ова је тражила пет хиљада златника за два месеца. Императорка јој је поручила да такву плату не даје ниједном свом фелдмаршалу. „У том случају“ – одговара Габријели – „нека њено величанство тера своје фелдмаршале да певају.“

Руски језик личи на човека који има златне полуге у подруму, а често нема двадесет копејки у џепу да плати кочијашу. Нехотице ћеш позајмити од првог познаника кога сретнеш.

Госпођа Б. није волела кад би је питали за здравље. „Поштедите ме тих питања“ – одговарала би – „имам за то доктора који долази код мене и коме плаћам шестсто рубаља годишње.“

„Ја презирем људе не без разлога“ – говорио је неко – „то ме кошта неколико стотина хиљада рубаља које сам поделио незахвалнима.“

Дмитријев много чита и велика је шкртица што се тиче својих књига. Кад неке од њих нема, и он се не сећа ко му је није вратио, шаље слугу по списку свих својих познаника, код сваког од њих, с упорним захтевом да се позајмљена књига врати. Кад се сви претресу, кривац ће се наћи.

Други библиофил и библиоман, гроф Бутурлин, чија је библиотека у Москви до 1812. године уживала европску славу, придржавао се другог правила: он никада није дозвољавао да иједна књига изађе из куће. Кад због поштовања није могао да одбије лице које га је молило да позајми књигу, набављао би други примерак те књиге и жртвовао га молиоцу, свето чувајући неприкосновеност своје библиотеке.

Његова страст према књигама имала је и другу специфичну црту: сам их је читао и на разним језицима. Његово књишко памћење било је изванредно: сећао се на којој су се страници налазиле бар мало занимљиве и изврсне речи. До 1812. године није напуштао Русију, али добро је знао разноврсна локална италијанска и француска наречја, знао је напамет, до најситнијег детаља, топографију Рима, Напуља, Париза. Изненађивао је странце својим енциклопедијским свезнањем: слушајући га, мислили су да је дуго живео на једном или другом месту, и једва су веровали кад би им гроф признао да још није био у иностранству.

Принц де Конти (брат великог Кондеа) требало је да се ожени једном од две нећаке кардинала Мазаринија и није хтео да сам изабере вереницу. „Свеједно ми је, једна или друга; женим се кардиналом, а нипошто не његовом нећаком.“

Л. је питао Ф.-а да ли је видео његову вереницу. – „Видео сам.“ – „Како ти се свиђа?“ – „Врло је љупка; жениш се млађом?“ – „Не, верен сам са средњом сестром. А шта, мислиш да је млађа боља? Па зашто ми ниси раније рекао? Запросио бих њу. Уосталом, још може да се промени.“

Х.: Тај човек нема никаква уверења.

С.: Како нема? Има једно непроменљиво и непоколебљиво уверење да *увек* треба пливати уз струју, куд год да те талас носи, увек бити на страни силе, без обзира на циљ којем тежи, увек угађати ономе или онима од кога и од којих се може очекивати корист и добитак за себе.

„Неки се боје памети“ – каже НН – „а ја се некако све више бојим глупости. Прво, она је крупнија и стога јача и храбрија; друго, чешће се среће. Осим тога, памет је често усамљена, а глупост треба само да звизне, и одмах ће јој притрчати у помоћ чitava екипа другара и вршњака.“

Неко је говорио опату Тереу (*Terrau*), генералном контролору (исто што и министар финансија) у Француској, у последњој половини прошлог столећа: „Па ви хоћете да узимате новац чак и из наших џепова!“ – „А одакле да га узимам ако не из џепова“ – одговарао би он простодушно.

Неко је говорио за једну госпођу коју није видео: „Она мора да лоше изгледа јер њени пријатељи причају за њу да је врло добро грађена.“

То подсећа на речи кнеза Козловског. Нежна мајка показивала му је своју децу која су била једно ружније од другог и питала га како му се свиђају. „Сигурно су врло пристојна деца“ – одговорио је.

*Госпођа Г****. Како је несносан мој исповедник са својом радозналошћу! Право мучење!

НН. Како то?

Госпођа. Није му доста што се искрено кајеш за своје грехе; хоће још да зна како, кад и с ким. Свега и свих се и не сећаш. Починиш још нехотице грех ненамерног затајивања.

За једну властелинку из прошлог века, која је путовала у иностранство убрзо после Наполеонових ратова, гроф Ростопчин је говорио: „Узалуд је одабрала ово време: Европа је још тако исцрпљена.“

„Како је тешко изаћи на крај са животом“ – говорила је млада ***. – „Законита, мирна, брачна срећа неминовно пропада од досаде. Бурна, донекле порочна срећа пре или касније завршава грешкама, разочарањем, горким последицама.“

НН је говорио о неком: „Он није довољно паметан да дозволи себи да прави глупости.“ О неком другом: „А овај није на довољно високом положају да дозволи себи такве нискости.“

За време маневара император Александар Павлович шаље једног од својих гардијских официра с наређењем у неки одред. Кроз неко време цар види да одред изводи покрет потпуно супротан наређењу које је издао. Он пита гардијског официра: „Шта сте пренели од мене?“ Испада да је наређење пренето потпуно наопако. „Уосталом“ – рече цар, слежући раменима – „и ја сам будала што сам вас послао.“

НН каже да су К.-ова дела – његова непокретна имовина: нико их не узима у руке и не помера с полице у књижарама.

Браћа од стрица, кнежеви Гагарини, обојица лепотани у своје време, после двадесетогодишње раздвојености срили су се у туђој кући. Разуме се, остарели су и нису се препознали. Домаћин је морао да их представи. Они падоше један другоме у загрљај.

„Тужно је, кнеже Григорије“ – рече један од њих – „али судећи по утиску који ти на мене остављаш, мора да сам ти врло одвратан.“

Паметном К. саветовали су да се ожени паметном и драгом девојком Б. И он и она су били рошави. – „Дакле“ – одговорио би он – „желите да наша деца буду вафле.“

У Цариграду упитао сам једног чувеног грчког песника да ли се многи сада баве поезијом у Грчкој. „Ко сада да се бави?“ – одговорио је. – „Ја и брат заузели смо сву поезију: ја драмску, а он лирску. За друге ту нема места.“

Ето је породична и братска мирољубива подела.

Наше књижевно сиромаштво објашњава се тако што су сви наши паметни и образовани људи обично неписмени, а наши писмени људи обично нису ни паметни ни образовани.

(С руској превео Зорислав Паунковић)